

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשבת קודש פרשת דברים (חזון) תשפ"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רל"ט

בסעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

ולחטאתם ע"כ. (עיין איכה רבתי א-א בסופו). ויש להבין מה נשתנה נבואה זו של החורבן, שלא היה בדיבור גרידא כמו כל הנבואות, אלא צוהו גם לכתבם, וכמו שנאמר (שם לו-יח) מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה, ואני כותב על הספר בדיו.

עוד אמרו חז"ל (סנהדרין קד): מפני מה הקדים פ"א לעי"ן [ברוב האלפא ביתא שבאיכה], בשביל שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם ע"כ. ובודאי דעוד כמה טעמים גנוזים בזה.

*

ונראה דהנה במתן תורה נאמר, וכל העם רואים את הקולות (שמות כ-טו), וברש"י היוצאין מפי הגבורה ע"כ. ואף על פי שהקול אינו נראה, זה נראה (רש"י ברכות ו), שהדיבור היה בו ממש ונראה (רש"י שבת פח). ויש להבין הלא העולם הזה מתנהג בטבע שאין הקול נראה, ולמה כאן הראה להם ה' את הקולות.

ויש לומר דאיתא בגמרא (בבא בתרא טו). על הפסוק (דברים לד-ה) וימת שם משה עבד ה', אפשר משה מת וכתב וימת שם משה (פי' ובחיייו גם כן לא כתבו שהרי עדיין חי הוא ואיך יכתוב וימת), אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע דברי רבי יהודה ואמרי לה רבי נחמיה. אמר לו רבי שמעון אפשר ספר תורה חסר אות אחת, וכתוב (שם לא-כו) לקוח את הספר התורה הזו, אלא עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע וכו' ע"כ. ואכתי קשיא לרבי שמעון איך יכתוב משה בחייו על עצמו וימת שם משה וגו'.

ובענין יוסף הביא לפרש בשם הגר"א, דהנה לכאורה קשה, הלא כל התורה כולה היתה נכתבת אלפים שנה קודם בריאת העולם, [עיין חגיגה יד. וברש"י ד"ה קודם]. ואם כן לא היה עדיין השמים והארץ וכל אשר בה ודור המבול ודור הפלגה ויציאת מצרים ודומיהם, ואיך נכתבו בתורה קודם שהיו בעולם. אמנם זה ידוע כי כל התורה שמתונו של הקב"ה, והיינו על ידי צירופים של אותיות ותיבות. ולפני בריאת העולם היתה התורה אמון אצל הקב"ה על פי צירופים וסודות

חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלים (ישעיה א-א). בבני יששכר (אדר י-א בהגיה) העיר, דלכאורה תיבות 'אשר חזה' מיותרין. וגם ידוע דדרגא דנבואה היא גדולה מן החזיון, וישעיה הנביא שגבה מעלתו מאד, נביא בן נביא, ומזרע המלוכה (מגילה ה), ולמה נאמרה לו נבואה הזאת בחזיון שהיא מדריגה קטנה מן נבואה. וכתב דהחילוק בין מדריגת נבואה לחזיון, דנבואה הוא לשון (ישעיה נז-ט) ניב שפתים דהיינו דיבור, שהמתנבא היה שומע דיבור מאת השי"ת כביכול. וחזיון הוא לשון ראייה, שאינו שומע דברי השי"ת רק רואה באותיות דברים העתידים לבוא. והנה יש חילוק, שהחזיון כיון שלא בא בדיבור, אין הידיעה מכריח הבחירה, ויכול להשתנות לצירופים אחרים על ידי מעשי בני אדם הבחיריים, מה שאין כן בדיבור הנבואה, הנה נאמר (שם נה-יא) כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם וכו'. והנה ישעיה הנביא שגבה מעלתו מאוד, ונאמרה לו הנבואה הזאת רק בחזיון שהיא מדריגה קטנה מן נבואה, לזה בא הכתוב לתרץ הקושיא הזאת באמרו חזון ישעיהו בן אמוץ, הנה הוא 'ישעיה' שגבה במעלתו ומעלת שמו, והוא 'בן אמוץ' גם כן נביא מזרע מלוכה, ולמה לא נשפע לו רק חזיון ולא נבואה, לזה נאמר 'אשר חזה', רצה לומר הסיבה אשר חזה ולא ניבא, הוא להיות החזיון ההוא 'על יהודה וירושלים', רצה לומר שהוא פורעניות על שונאי יהודה וירושלים, והשי"ת שוקד לטובתם ומצפה אולי ישובו, לזה לא הראו לו רק בחזיון, לא בדיבור המוכרח להתקיים ע"כ. ולפי דבריו לא בא נבואה זו לישעיה בדיבור ה' שמכריח, אלא על דרך הידיעה של ה', שאין הידיעה מכריח הדבר (רמב"ם ה' תשובה ה-ה).

ויש לומר בזה עוד, דהנה מגילת איכה הם דברי נבואה שנאמרה לירמיה הנביא, שצוה עליו ה' לכתבם בספר, י"ח שנה קודם החורבן, וכמבואר בכתובים (ירמיה לו-א) ויהי בשנה הרביעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה, היה הדבר הזה אל ירמיהו מאת ה' לאמר, קח לך מגלת ספר וכתבת אליה את כל הדברים אשר דברתי אליך על ישראל ועל יהודה וגו', אולי ישמעו בית יהודה את כל הרעה אשר אנכי חושב לעשות להם, למען ישובו איש מדרכו הרעה וסלחתי לעונם

השואל במשפטם, ושוב היו שם שמות הקודש הנקראים תומים, שעל ידם יבוא בלבו איך לחבר ולצרף האותיות הללו לאמיתתם ע"ש].

ועל דרך זה היה הנבואה לישעיה הנביא, אשר חוץ ממה שדיבר ה' אליו הדברים בניב שפתים, היה רואה גם את הקולות כתובים לפניו נגד עיניו בחזיון. והוא מטעם כי אם היו באים הדיבורים לבדם בלי כתיבת אותיותיה, הלא דבר ה' לא ישוב ריקם, ונחתמה הגזירה על החורבן, ולא יוכלו לשנותה בתשובה ותפלה וצעקה. על כן הראה לו הדברים גם בחזיון של אותיות, ואז יכולים עדיין להפך האותיות ולשנותם בצירופים שונות לטובה, כגון מנגיע לענג, מצרה לצהר, ממרה לרמיה, מצרעית לעצרת וכדומה. והוא שהסביר הכתוב, 'חזון ישעיהו בן אמוץ', שהיה הדיבור גם בחזון לראות את הקול. והטעם 'אשר חזה', מפני שנבואה זו היתה 'על יהודה וירושלים', נבואה על החורבן, וכאשר יבואו הדברים באותיותיה אז יוכלו עדיין לשנותם לטובה.

ומהאי טעמא נצטוה ירמיה הנביא לכתוב את דברי נבואתו בספר על הדיו, כי אם היו הדברים רק בדיבור פיו של הקב"ה, אין עוד מקום לשנות את הדיבור, אבל כאשר הם יהיו כתובים באותיות, אז יש מקום לשנות הצירופים גם לטובה, ומגילת איכה יהיו לה צירופים שונים לברכה. – ולכן גם שינה ירמיה בתוכה לכתוב אות פ"ה תחלה ושוב אות ע"ן, להורות לפניו כי מגילה זו שמע תחלה מאת ה' בפה, ושוב העלה לו הדברים באותיות לנגד עיניו, על דרך וכל העם רואים את הקולות, ובזה יתנו לב שעוד יתכן להפך כל צירופי המגילה לטובה ולברכה.

ונראה דזהו הענין דאיתא במדרש איכה (פתיחתא יז) ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר (תהלים סט-ג), מאחר שהן יושבין ואוכלין ושותין ומשתכרין בסעודת תשעה באב, יושבין וקורין קינין ונהי ואיכה ע"כ. וכנראה מדרשות חתם סופר (לפורים רד.) דקאי על הימים שנבנה הבית שני, שהיו ימי הצום לששון ולשמחה, וישבו על הארץ לומר קינות לזכר עולם שנחרב הבית ונבנה ע"כ. ולפי מה שנתבאר יש לומר, דבמגילת איכה יש בה גם צירופים על בנין הבית שלא יחרב, דמטעם זה באו הדברים בכתובים, שאם ישבו ישראל, או יתהפכו הדברים שבתוכה לברכה, ועל כן בזמן הבית שני שנהפכו ימי הצום לששון ולשמחה, גם מה שכתוב במגילת איכה נהפכו הדברים לברכה, ולכן היו קורין אותה, כי בשורשם נגנו גם כח קיום הבית שלא יחרב.

[וזהו] גם כן הענין שאמרו חז"ל (גיטין ס:) דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומן על פה ע"ש. כי בשעה שהם נאמרים בעל פה, אז הדברים מוגבלים רק להכוונה שמבטא אותם כעת בפיו, אבל כאשר הם נאמרים מהכתב, כלולים באותיותיה צירופים שונים, ועל דרך שנאמר כפטיש יפוצץ סלע (ירמיה כג-כט), מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות, אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נחלק לשבעים לשונות (שבת פח:).]

נעלמים, ולא היתה נקראת כמו עתה רק על פי שמותיו של הקב"ה. ואחר שברא הקב"ה את העולם ונתן את התורה לישראל וסיבבן במצות הצריכין לעשות בגבולי מקום חמן, כתב את התורה באר היטב איך לעשות כל המצות, וחלק כל התורה לתיבות ואותיות לגלות ולפרש את כל דברי התורה הזאת, וסודות התורה על פי צירופים ניתנה ליודעי חן, מה שאין מודיעין אלא לחכם ומבין מדעתו. [עיינן פתיחת הרמב"ן על התורה בסופו].

ובזה מבואר דברי רבי שמעון שהקשה איך אפשר להיות ספר תורה חסר אפילו אות אחת וגם שלא להיות שקר ח"ו. ולכך אמר שעד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב, רצה לומר שאמר משה כל תיבה ותיבה כאשר היא כתובה בידינו בגילוי המצות. אבל מכאן ואילך לא היה יכול לכתוב בגילוי וימת שם משה דמיחזי כשקרא, וגם לא היה יכול לגמור על ידי יהושע, כי אפשר ספר תורה חסר אות אחת. לכך הוא אומר שהיה כותב בדמע, והפירוש הוא מלשון (שמות כב-כח) מלאתך ודמעך, ולשון מדומע וערבוב אותיות, שהיה כותב מכאן ואילך על פי צירופי תיבות והם שמותיו של הקב"ה, ולא היה נקרא כלל וימת שם משה רק תיבות אחרות על פי סודות התורה, ולאחר מיתתו כתבן יהושע כפי שניתן לו רשות לגלות את התורה. ואם כן באמת כתבן משה ולא חסר אפילו אות אחת, רק ח' פסוקים אלו לא היה יכול לכתוב את הנגלה וכתב כפי הצירופים, וזהו בדמע, ויהושע כתבן כפי הנגלה ודפח"ח. וכן כתב בתורת משה (פ' ברכה קעד.). [ובספר מחזה אברהם (פרשת ברכה) מביאו בשם הבעל שם טוב זי"ע].

אמנם גם אחר שניתנה לנו התורה בתבנית צירופי אותיות שיש לפנינו, אין זה אלא חלק הפשט הנוגע לבני ישראל שקיבלו את התורה, אבל באמת גנו בה עוד הרבה צירופים שונים בדרך רמז וסוד, וכפי שהיתה נכתבת אלפיים שנה קודם שניתנה, ומוסיפין וגורעין, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, כי ליכא מידי דלא רמזי באורייתא. ובהתורה יש ציורה של כל העולם כולו, שבה הציץ הקב"ה וברא עולמו (ב"ר א-א), ואין זה נרמז בנגלות התורה שלפנינו אלא ברמזיה וסודותיה.

והנה כאשר התורה נאמרת בדיבור לבד, אז לא יתכן שיכלול בתוכה רק מה שמבטא בדיבור, אבל כאשר היא כתובה באותיותיה אז יש בה צירופים שונים לאלפי אלפים, ועל כל קוץ קוץ יש בה תילין תילין של הלכות (מנחות כט:). ועל דרך משל כאשר בא הדיבור אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך וגו', אין בדיבור זה אלא מה שמבטא בשפתיו ולא יותר, אבל כאשר היא כתובה באותיותיה אז יש בזה צירופים רבות עד אין מספר. וכיון שרצה ה' למסור לנו תורתו בשלימותה, על כן הראה להם ה' את הקולות יוצאים בצורת אותיותיה, כי התורה באותיותיה יש בה כמה צירופים עד אין חקר, וכולם ניתנו לישראל בסיני. וזהו הענין אשר כל העם רואים את הקולות.

[ועל] דרך זה היה בהאורים ותומים, כמבואר ברמב"ן (שמות כח-ל) שהאירו האותיות מאבני החושן אל עיני הכהן

הגליון הזה נכתב על ידי

מוה"ר ר' ישעי' קיש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יוסף גרינבוים הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול מוב	מוה"ר ר' יואל משה בינער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בתו למול מוב
--	--	---